

РОЛЬ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ КОРУПЦІЙНИМИ РИЗИКАМИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

THE ROLE OF EFFECTIVE CORRUPTION RISKS MANAGEMENT IN ENSURING THE ECONOMIC SECURITY OF THE STATE

У статті досліджено критичне значення антикорупційних заходів для економічної безпеки та стабільного країни. Проведено аналіз корупційних ризиків та їх впливу на економічну безпеку, оцінено ефективність існуючих нормативно-правових механізмів боротьби з корупцією. Акцентовано увагу на впровадженні механізмів внутрішнього контролю та аудиту як ключових інструментів для виявлення та запобігання корупційним діям. Особлива увага приділена підвищенню прозорості та підзвітності органів державної влади, що є необхідною умовою для зниження рівня корупції. Підкреслено важливість міжвідомчої співпраці та інтеграції зусиль різних інституцій для досягнення поставлених цілей. Запропоновано рекомендації щодо вдосконалення управління корупційними ризиками з метою зміцнення економічної безпеки держави.

Ключові слова: корупція, економічна безпека, внутрішній контроль, корупційний ризик, прозорість.

The article examines the critical importance of anti-corruption measures for the economic security and stable development of the country. Performed analysis of corruption risks and their impact on economic security is conducted, and the effectiveness of existing regulatory and legal mechanisms for combating corruption is assessed. The focus is placed on the implementation of internal control and audit mechanisms as key tools for detecting and preventing corrupt activities. Particular attention is given to enhancing the transparency and accountability of government bodies, which is a necessary condition for reducing the level of corruption. The importance of interagency cooperation and the integration of efforts from various institutions to achieve the set goals is emphasized. Recommendations are proposed for improving the management of corruption risks to strengthen the economic security of the state. It highlights that corruption poses a significant threat to economic security by undermining trust in state institutions, reducing the efficiency of economic activities, fostering the growth of the shadow economy, and diminishing the country's investment attractiveness. The need for an improved regulatory and legal framework to address contemporary challenges and incorporate international experience is underscored. Enhancing transparency and accountability through open access to information, regular reporting on budget expenditures, and public participation in oversight processes is essential for creating an effective anti-corruption environment. The article argues for the strengthening of internal control and audit mechanisms, incorporating modern methods and technologies to monitor and evaluate activities regularly. The role of independent audits in providing early detection and timely measures to mitigate corruption risks is emphasized. The importance of interagency cooperation is highlighted, advocating for the development of effective mechanisms for collaboration between various governmental and non-governmental institutions. Furthermore, the article explores the potential of technology and digital tools in promoting transparency and accountability. The use of digital platforms for public procurement, financial transactions, and reporting can reduce opportunities for corruption by providing clear records and traceability. A comprehensive approach and the integration of proposed measures are necessary to create a robust anti-corruption strategy that addresses the issue from multiple angles. The conclusions drawn from the study emphasize the need for a holistic approach to managing corruption risks, involving legislative improvements, enhanced internal controls, increased transparency, and interagency cooperation. Such an approach is vital for ensuring long-term economic stability and growth, thereby reinforcing the overall security of the nation. This article provides a thorough overview of strategies aimed at strengthening the economic security of the state through effective management of corruption risks, offering valuable insights and recommendations for policymakers and practitioners.

Key words: corruption, economic security, corruption risk, internal control, transparency.

УДК 342.951:351.74

DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.11-44>

Хаванов А.В.¹

к.е.н.,

АТ «Державний експортно-імпорتنний банк України»

Khavanov Artem

JSC "The State Export-Import Bank of Ukraine"

Постановка проблеми. Корупція є однією з найсерйозніших проблем сучасного суспільства, що негативно впливає на всі сфери державного управління, економічну стабільність та соціальне благополуччя. Вона підриває довіру до державних інституцій, знижує ефективність економічної діяльності та створює сприятливі умови для розвитку тіньової економіки. У зв'язку з цим, ефективне управління корупційними ризиками стає ключовим завданням для забезпечення економічної безпеки держави.

Наукова література та практичний досвід різних країн демонструють, що корупція значною мірою залежить від ефективності управління ризиками на всіх рівнях державного управління та бізнесу.

Тому дослідження механізмів виявлення, оцінки та мінімізації корупційних ризиків є надзвичайно актуальним для розвитку сучасних державних та приватних інституцій. Удосконалення нормативно-правової бази, впровадження ефективних механізмів внутрішнього контролю та аудиту, а також підвищення прозорості та підзвітності органів державної влади є ключовими аспектами цієї проблематики.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Значний внесок у теоретичне дослідження проблеми впливу корупції на забезпечення економічної безпеки держави зробили вітчизняні та іноземні вчені, зокрема: Гулак О.В., Курило В.І., Нікольчук Ю.М., Лопатовська О.О., Самодай В.,

¹ ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-9755-3420>

Ковтун Г., Хуарес-Гарсія М.І. Однак, вплив корупції на систему економічної безпеки держави та механізмів її нейтралізації потребує подальших досліджень.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою цієї статті є дослідження ролі ефективного управління корупційними ризиками у забезпеченні економічної безпеки держави й розробка відповідних рекомендацій, спрямованих на забезпечення економічної стійкості держави.

Виклад основного матеріалу дослідження. Корупційні ризики представляють серйозну загрозу економічній безпеці суспільства через їх різноманітні прояви, такі як хабарництво, зловживання владою, фальсифікація у звітності та незаконне привласнення державних коштів. Для ефективного контролю над цими ризиками необхідно провести детальний аналіз, визначивши основні чинники, які сприяють їх поширенню [3].

Серед основних чинників корупції слід виділити недосконалість законодавства та його реалізації, оскільки відсутність чітких механізмів дотримання закону та відповідальності за порушення створює сприятливі умови для корупційних дій [8]. Також важливим є відсутність ефективного контролю за діяльністю державних органів та підприємств, що призводить до недостатнього нагляду і контролю з боку громадськості та відповідних установ, уповільнюючи процес виявлення та припинення корупції [1].

Додатковим фактором є низький рівень заробітної плати державних службовців, оскільки відсутність достатньої фінансової мотивації є стимулом для пошуку додаткових джерел доходу через зловживання повноваженнями. Крім того, низький рівень правосвідомості населення та загальна толерантність до корупції сприяють поширенню цього явища, оскільки відсутність розуміння та осуду корупційних дій лише підтримує їхнє зростання [5].

Вплив корупційних ризиків на економічну безпеку є нагальною проблемою, що потребує комплексного аналізу та ефективних стратегій протидії. Дослідження цього питання розкриває аспекти, на які варто звернути особливу увагу:

– *Зниження ефективності державного управління:* Корупція суттєво підриває довіру громадян до державних інституцій, обмежує їхню легітимність та здатність забезпечити виконання законодавства. Це може призвести до недостатнього виконання функцій управління, зростання корупційних ризиків у сфері закупівель та витратництва, а також до спотворення ринкових відносин.

– *Зростання тіньової економіки:* Поширення корупції часто сприяє розвитку тіньової економіки та відмиванню грошей, що призводить до значних втрат доходів державного бюджету. Це ускладнює фінансове планування, порушує рівновагу в

грошовому обігу та поглиблює фінансові ризики для економічної стабільності.

– *Зниження інвестиційної привабливості:* Високий рівень корупції негативно впливає на інвестиційний клімат країни, відлякує потенційних інвесторів та знижує їхню довіру до бізнес-середовища. Це може призвести до обмеження доступу до зовнішніх інвестицій, втрати конкурентоспроможності та зростання економічних ризиків.

– *Соціальна нестабільність:* Корупція поглиблює соціальні нерівності та створює проблеми з доступом до основних громадських послуг, що може призвести до загострення соціальних конфліктів та загрози соціальної стабільності [7]. Це потенційно може вплинути на економічний розвиток країни та підірвати довіру до влади.

Загальна оцінка впливу корупційних ризиків на економічну безпеку вимагає розроблення та впровадження комплексних стратегій протидії, які б враховували особливості конкретного суспільства та економічного середовища.

Фундаментом для успішної антикорупційної політики є міцна нормативно-правова база, яка створює необхідні передумови для ефективного запобігання корупції та реагування на її прояви. Проведення оцінки існуючих правових механізмів протидії корупції є вельми важливим, оскільки впливає на економічну стабільність та прогрес країни.

Основні правові акти, що регулюють антикорупційну діяльність, включають законодавство щодо запобігання корупції, кодекси етики для державних службовців, антикорупційну програму та антикорупційну стратегію, а також відповідні міжнародні нормативні документи.

Ефективність нормативно-правової бази безпосередньо впливає на економічну безпеку. Так, прийняття та впровадження законодавчих актів щодо запобігання корупції сприяє створенню умов для більшої прозорості та законності в економічних процесах, що позитивно впливає на економічний клімат та інвестиційну привабливість країни. Вони сприяють збереженню бюджетних ресурсів для розвитку економіки, інвестицій у соціальні та інфраструктурні проекти [8].

Посилення правових механізмів, спрямованих на запобігання та протидію корупції створює сприятливе бізнес-середовище, де підприємства можуть діяти на рівних умовах, без несправедливих переваг та конкурентних перешкод. А це, в свою чергу, приваблює іноземні інвестиції. Відомо, що іноземні інвестори уникають країн з високим рівнем корупції через високий ризик втрати капіталу та нестабільне середовище, а наявність ефективних антикорупційних механізмів підвищує довіру іноземних інвесторів та залучає капітал в економіку.

Окрему увагу, варто приділити внутрішньому контролю та аудиту, які є невід'ємними складовими

ефективної боротьби з корупцією та забезпечення економічної безпеки держави. Належна оцінка якості впровадження системи внутрішнього та аудиту у державному та приватному секторах відіграє важливу роль у забезпеченні їх ефективності та дієвості. Якісна система внутрішнього контролю передбачає:

– *Чіткі процедури та регламенти:* Встановлення чітких та зрозумілих процедур та регламентів є основою для ефективного впровадження системи контролю та управління ризиками корупції.

– *Регулярний моніторинг та оцінка діяльності:* Систематичний контроль та оцінка внутрішніх процесів та операцій дозволяють вчасно виявляти відхилення від стандартів та ідентифікувати можливі корупційні ризики.

– *Використання сучасних технологій:* Впровадження інформаційних систем та аналітичних інструментів допомагає автоматизувати процеси контролю та виявлення корупційних вчинків.

– *Проведення незалежних аудитів:* Регулярні незалежні аудити здійснюються для перевірки ефективності системи внутрішнього контролю та виявлення можливих порушень.

Впровадження системи внутрішнього контролю та аудиту дозволяє запровадити механізм раннього виявлення, що дає можливість своєчасно вживати заходів для їх усунення або, принаймні, мінімізації [5]. Зацікавленість державного та приватного секторів у забезпеченні ефективності внутрішнього контролю та аудиту зумовлена не стільки зменшенню корупційних ризиків, скільки підвищенню довіри громадськості, залученню інвестицій та збереженню економічної стабільності.

Прозорість та підзвітність є критичними аспектами в боротьбі з корупцією та в забезпеченні економічної стабільності та розвитку держави. Висока прозорість у діяльності державних органів та підприємств є гарантом запобігання корупційним діям, а підзвітність забезпечує контроль за виконанням службових обов'язків [6].

Прозорість у діяльності державних органів передбачає не лише доступ до інформації, але й її зрозумілість і доступність для громадськості. Для цього можуть використовуватися електронні платформи, веб-портали та відкриті бази даних, які забезпечують легкий доступ до рішень, проектів законів, бюджетних документів та іншої інформації. Такий доступ дозволяє громадськості виявляти потенційні випадки корупції та втручатися в процес прийняття рішень.

Публічне звітування є не лише формальним обов'язком, але й важливим механізмом контролю за використанням бюджетних коштів. Воно має бути систематичним, зрозумілим та доступним для громадськості. Включення деталізованої інформації про витрати та проекти, які фінансуються за

рахунок державного бюджету, дозволяє громадськості ефективно контролювати витрати та виявляти можливі ознаки корупційних схем.

Незалежні органи контролю та нагляду, такі як аудиторські служби, антикорупційні агентства та органи внутрішнього аудиту, відіграють ключову роль у виявленні та реагуванні на корупційні порушення. Вони повинні мати вільний доступ до інформації та бути незалежними від політичних впливів, щоб забезпечити ефективний контроль за діяльністю державних органів та підприємств. При цьому, якісна система внутрішнього контролю повинна передбачати: чіткі процедури та регламенти; моніторинг та оцінку діяльності; використання сучасних технологій; проведення незалежних аудитів [5].

Участь громадськості у процесах прийняття рішень важлива для забезпечення легітимності та довіри до владних структур. Це може включати проведення публічних обговорень, консультацій та громадського обґрунтування рішень. Залучення різноманітних груп населення до цих процесів допомагає врахувати інтереси всіх зацікавлених сторін та забезпечує більшу легітимність ухвалених рішень [2].

У сучасних умовах, коли економічна безпека держави стає предметом постійних викликів, боротьба з корупцією набуває стратегічного значення. З метою забезпечення стійкого економічного розвитку та запобігання загрозам, пов'язаним з корупцією, необхідно, насамперед сконцентруватись на наступному

1. *Удосконалення нормативно-правової бази.* Розробка та впровадження нових законодавчих актів є критично важливим кроком у боротьбі з корупцією. Ці нові закони повинні відповідати сучасним викликам та міжнародним стандартам у цій сфері. Посилення відповідальності за корупційні дії та забезпечення прозорості у фінансових операціях сприятиме зменшенню ризиків для економічної безпеки країни.

2. *Посилення внутрішнього контролю та аудиту.* Використання сучасних методів контролю та аудиту є необхідним для ефективного виявлення та запобігання корупційним діям. Впровадження передових технологій у цій сфері дозволить ефективно виявляти та запобігати корупційним схемам. Регулярні незалежні аудити мають бути обов'язковими для перевірки відповідності діяльності нормам та стандартам.

3. *Підвищення прозорості та підзвітності.* Забезпечення відкритості у фінансових операціях державних установ та підприємств є ключовим для запобігання корупційним діям. Громадський доступ до інформації про фінансові операції сприятиме зменшенню можливостей для корупції. Регулярне звітування про використання бюджетних коштів підвищить рівень довіри та контролю.

4. *Міжвідомча співпраця*. Створення ефективних механізмів співпраці між державними та недержавними інституціями є важливим для комплексного підходу до боротьби з корупцією. Тільки шляхом спільних зусиль можна досягти значних успіхів у забезпеченні економічної безпеки країни.

Ці рекомендації спрямовані на зміцнення системи управління корупційними ризиками та забезпечення економічної стійкості держави. Впровадження цих заходів вимагатиме координації зусиль з боку уряду, бізнес-середовища та громадянського суспільства, але вони будуть ключовими для забезпечення ефективного функціонування економіки та збереження економічної безпеки країни.

Висновки. Ефективне управління корупційними ризиками є надзвичайно важливим для забезпечення економічної безпеки держави. На основі проведеного дослідження можна зробити наступні висновки.

Корупція є однією з основних загроз економічній безпеці, підриваючи довіру до державних інституцій, знижуючи ефективність економічної діяльності, сприяючи розвитку тіньової економіки та знижуючи інвестиційну привабливість країни [4]. Впровадження ефективних механізмів управління корупційними ризиками є ключовим завданням для забезпечення стабільного економічного розвитку.

Діюча нормативно-правова база потребує вдосконалення для більш ефективної боротьби з корупцією. Необхідно розробити та впровадити нові законодавчі акти, що враховують сучасні виклики та міжнародний досвід. Це дозволить створити більш чіткі та дієві механізми запобігання та протидії корупційним діям.

Впровадження ефективних механізмів внутрішнього контролю та аудиту є ключовим елементом для виявлення та запобігання корупційним діям. Регулярний моніторинг, незалежні аудити та використання сучасних технологій контролю дозволять своєчасно виявляти та мінімізувати корупційні ризики.

Підвищення прозорості та підзвітності державних органів є необхідною умовою для зниження рівня корупції. Відкритий доступ до інформації, регулярне звітування про використання бюджетних коштів, а також активна участь громадськості у контролі за діяльністю державних органів сприяють створенню умов для більш ефективної боротьби з корупцією.

Ефективне управління корупційними ризиками вимагає тісної співпраці між різними державними та недержавними інституціями. Інтеграція зусиль та координація дій дозволять створити комплексну стратегію боротьби з корупцією, що враховує всі аспекти проблеми та сприяє досягненню поставлених цілей.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Гулак О.В., Курило В.І., Дубчак Л.М. До питання про шляхи подолання корупції в Україні. *Право та державне управління*. 2021. № 1. С. 196–201. DOI: <https://doi.org/10.32840/pdu.2021.1.29>
2. Дослідження Transparency International Україна. Офіційний сайт URL: <https://ti-ukraine.org/research/> (дата звернення: 30.05.2024).
3. Наказ Національного агентства з питань запобігання корупції «Про вдосконалення процесу управління корупційними ризиками». Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 17 лютого 2022 р. за № 219/37555. Офіційний інтернет портал парламенту України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0219-22#Text> (дата звернення: 30.05.2024).
4. Нікольчук Ю.М. Лопатовська О. О. Інвестиційна привабливість України: основні тенденції, проблеми та ключові вектори вирішення. *Innovation and Sustainability*. 2023. № 1. DOI: <https://doi.org/10.31649/ins.2023.1.164.175>
5. Офіційний сайт Організації Економічного Співробітництва та Розвитку.
6. Центр антикорупції та доброчесності. URL: <https://www.oecd.org/corruption-integrity/> (дата звернення: 30.05.2024).
7. Офіційний сайт Світового банку. URL: <https://www.worldbank.org> (дата звернення: 22.05.2024).
8. Самодай, В., Ковтун, Г. (2023). Корупція: загрози та наслідки для соціуму. *Економіка та суспільство*, (49). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-67>
9. Juarez-Garcia, M. I. (2020). Personal Corruption & Corrupting Laws: Montesquieu's Twofold Theory of Corruption. *Business Ethics and Leadership*, 4 (4), 76–84. DOI: [https://doi.org/10.21272/bel.4\(4\).76-83.2020](https://doi.org/10.21272/bel.4(4).76-83.2020).

REFERENCES:

1. Gulak O.V., Kurylo V.I., Dubchak L.M. (2021) Do pytannya pro shliahy podolannya koruptsii v Ukraini [To the question of ways to overcome corruption in Ukraine]. *Pravo ta derzhavne upravlinnya*, № 1, pp. 196–201. DOI: <https://doi.org/10.32840/pdu.2021.1.29> (in Ukrainian)
2. Researches of Transparency International Ukraine. Official website. URL: <https://ti-ukraine.org/en/research/> (accessed May 30, 2024).
3. Order of the National Agency for the Prevention of Corruption "On improving the process of managing corruption risks". Registered with the Ministry of Justice of Ukraine on February 17, 2022 under No. 219/37555. Official internet portal of the Parliament of Ukraine. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0219-22#Text> (accessed May 30, 2024). (in Ukrainian)
4. Nikolchuk Yu. and Lopatovska O. (2023) Investytsiina pryvabyvist Ukrainy: osnovni tendentsii, problemy ta kliuchovi vektory vyrishennia [Investment attractiveness of Ukraine: main trends, problems and key vectors of solution]. *Innovation and Sustainability*. № 1. DOI: <https://doi.org/10.31649/ins.2023.1.164.175> (in Ukrainian)
5. Organization of Economic Cooperation and Development. Official website. Anti-corruption & integ-

riety hub. URL: <https://www.oecd.org/corruption-integrity/> (accessed May 30, 2024).

6. World Bank. Official website. URL: <https://www.worldbank.org/> (accessed May 30, 2024).

7. Samodai, V., Kovtun, G. (2023). Koruptsia: zagrozy ta naslidky dlya sotsiumu [Corruption: threats and consequences for society]. *Ekonomika ta sus-*

pilstvo, (49). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-67> (in Ukrainian)

Juarez-Garcia, M.I. (2020). Personal Corruption & Corrupting Laws: Montesquieu's Twofold Theory of Corruption. *Business Ethics and Leadership*, 4 (4), 76–84. DOI: [https://doi.org/10.21272/bel.4\(4\).76-83.2020](https://doi.org/10.21272/bel.4(4).76-83.2020)